

Матеріали і дослідження
з археології Прикарпаття і Волині.
2013. Вип. 17. С. 264–267.

ФОНДОВІ КОЛЕКЦІЇ. ОКРЕМІ ЗНАХІДКИ

Андрій ГАВІНСЬКИЙ

ПАМ'ЯТКА КУЛЬТУРИ ЛІЙЧАСТОГО ПОСУДУ ПОТЕЛИЧ НА ЛЬВІВЩИНІ

Пам'ятка Потелич (Львівська обл., Жовківський р-н) знаходиться у південно-східній околиці села, на краю узгір'я. Тут зафіксовано залишки городища княжого періоду та поселення енеолітичної культури лійчастого посуду (КЛП). У 1930-х роках колекція артефактів, зібраних на городищі, потрапила до фондів Археологічного музею Наукового товариства імені Шевченка (НТШ), про що згадував Я. Пастернак [Пастернак, 1937, с. 252, 265;

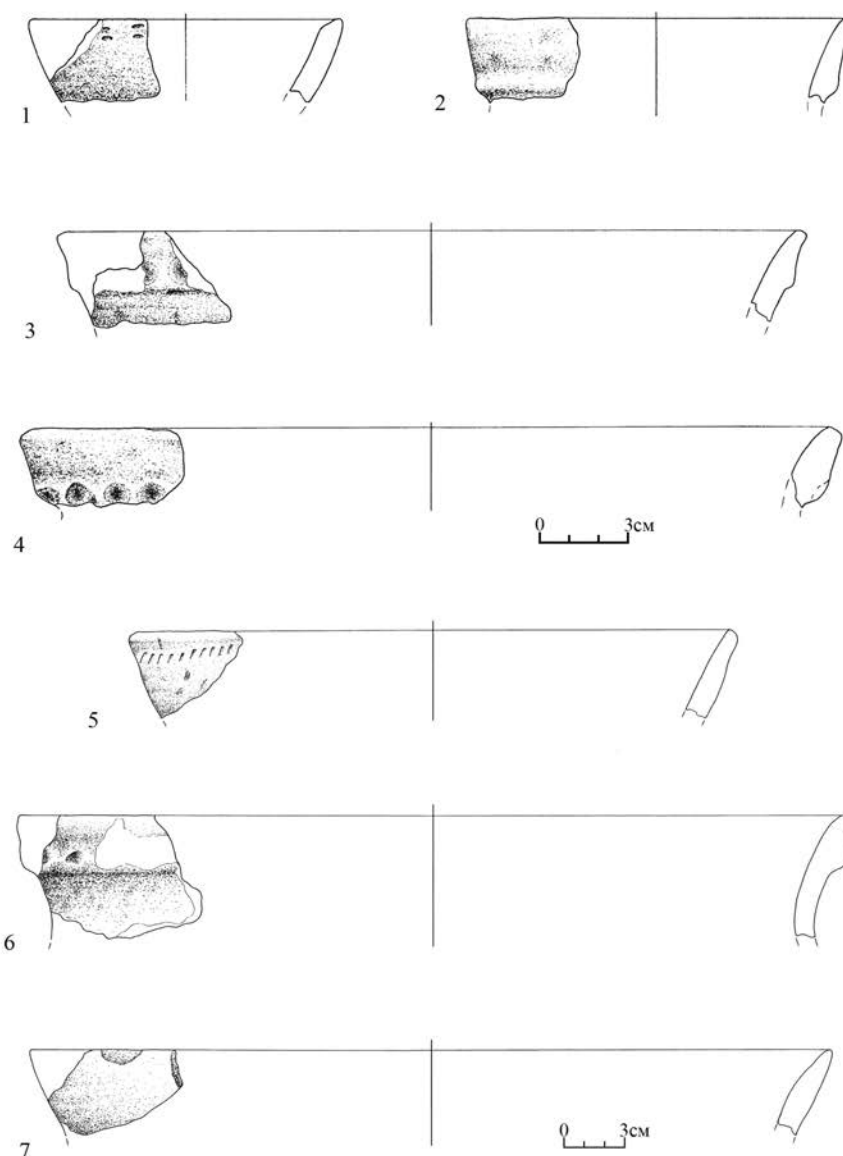

Рис. 1. Потелич. Кераміка культури лійчастого посуду
Fig. 1. Potelych. Ceramic of Funnelbeaker culture

1961, с. 188]. У 1973 р. обстеження пам'ятки провів М. Пелешишин [Археологічні пам'ятки..., 1981, с. 184–185; Пелешишин, 1997, с. 12].

Наприкінці 1930-х років з приходом на західноукраїнські землі радянської влади, музейні колекції НТШ були розпорошені по інших установах Львова, а під час Другої світової війни значна їхня частина потрапила за кордон, а окремі матеріали взагалі втрачені [Петегирич, 1996, с. 64–65]. Невелика кількість археологічних збірок якимось чином не була помічена і залишилась у підвальних приміщеннях колишнього будинку НТШ по вул. Винниченка, 24, після чого перейшли у спадщину Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Опрацьовуючи фонди Археологічного музею Інституту, нами виявлено незначну колекцію

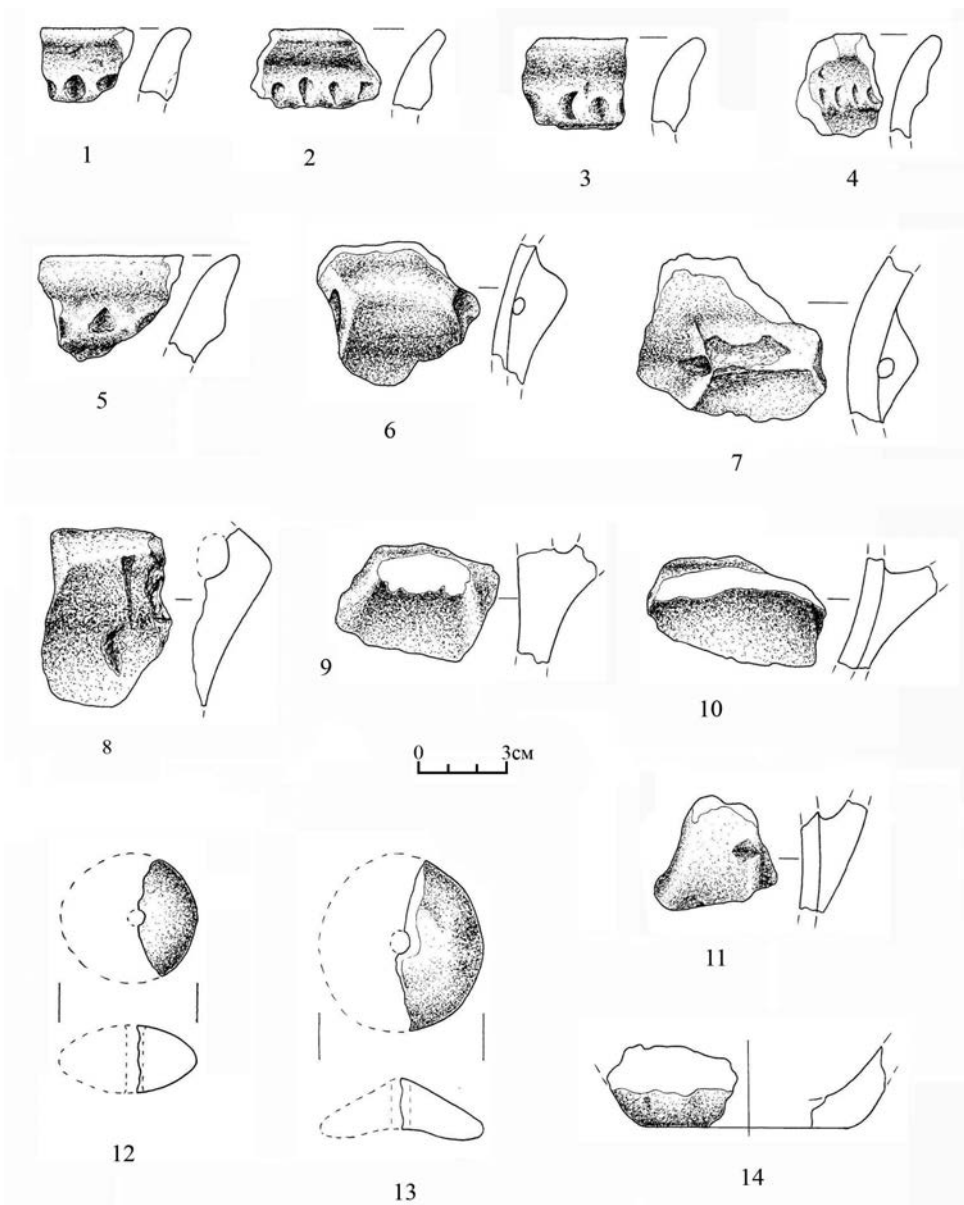

Рис. 2. Потелич. Кераміка культури лійчастого посуду
Fig. 2. Potelych. Ceramic of Funnelbeaker culture

артефактів з Потелича, яка, очевидно, була дещо чисельнішою, оскільки за переліком, поданим Я. Пастернаком, там було значно більше речей [Пастернак, 1937, с. 252, 265].

Вважасмо за необхідне опублікувати виявлені матеріали, адже ширшої інформації в науковій літературі про них немає.

Колекція кераміки культури лійчастого посуду нараховує 29 одиниць збереження. Вона є ліпною, виготовлена з глини, в якій міститься домішка різних фракцій шамоту, переважно мікрочасток і в окремих випадках грубих шматків жорстви. Поверхня виробів заглажена, без характерного для КЛП полиску, а на деяких стінках помітні вертикальні заглиблення від загладжування. Кераміка є досить міцною, сірого, коричневого та чорного кольору.

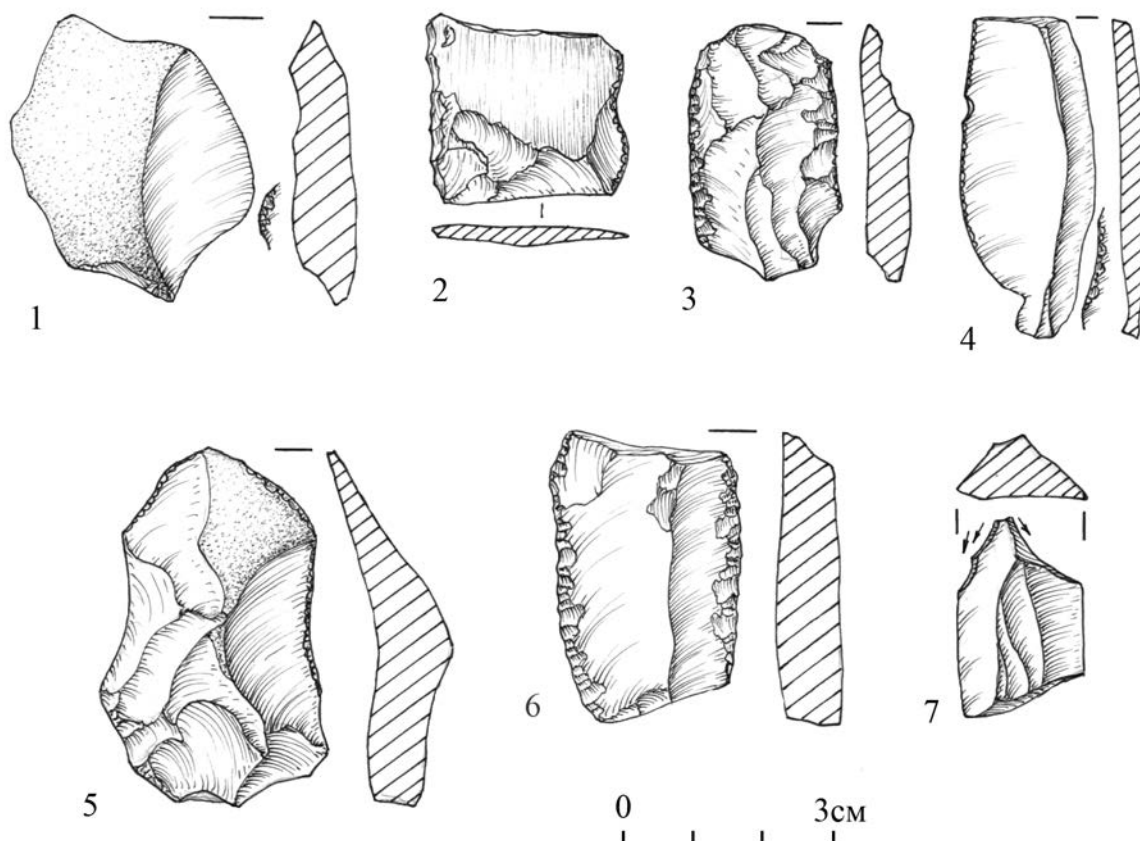

Рис. 3. Потелич. Крем'яні вироби культури лійчастого посуду
Fig. 3. Potelych. Flint artifacts of Funnelbeaker culture

Серед характерних виробів виділяються 13 вінець, одне денце, шість вушок та два пряслиця.

Три вінця належали лійчастим горщикам, один з яких діаметром 12 см (рис. 1, 1), а інші значно більші – діаметрами 30 і 40 см, відповідно (рис. 1, 5, 7). Один з виробів орнаментований штампом у вигляді прямокутного стовпчика (рис. 1, 5), а інший – двома паралельними перерваними лініями (рис. 1, 1). Лійчасті горщики з потовщеними вінцями представлені дев'ятьма екземплярами діаметрами 14–28 см (рис. 1, 2–4; 2, 1–5), а діаметр окремих із них становить понад 40 см (рис. 1, 6). Важливо відзначити, що майже всі горщики (вісім одиниць) орнаментовані. На пружках нанесено глибокі відбитки округлого, півокруглого та трикутного штампу. Денце діаметром 7 см має плоску основу та помірно розхилені стінки (рис. 2, 14). Вушка представлені трьома цілими формами і такою ж кількістю фрагментами. Вони колінчастої форми з ребристим (рис. 2, 7, 8) та округлим профілями (рис. 2, 6), діаметрами отворів 0,5–1,0 см, шириною 3–6 см, висотою 3–5 см. Окремі з них формувалися в місці шийки посудини, а інші – в найбільшій опуклості стінок. Глиняні пряслиця представлені двома фрагментованими виробами. Одне з них кулястої форми діаметром 4,5 см, висотою 2,4 см, діаметром отвору 0,5 см (рис. 2, 12). Інший предмет прядіння і ткацтва конічної форми з увігнутою основою діаметром 5,7 см, висотою 2,0 см, діаметром отвору 0,6 см (рис. 2, 13).

Крем'яні вироби КЛП представлені вісьмома предметами (текст та рисунки авторства В. Коноплі):

Асиметрична поздовжньо-первинна пластина – 32×12×5 мм.

Однобічно ретушований (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) відщеп із зашліфованою спинкою (скол із сокири) – 28×28×3 мм (рис. 3, 2).

Двобічно ретушований (ретуш мікрозубчаста, зі спинки, на лівій крайці часткова, на правій – суцільна) поздовжній відщеп із залишком жовнної кірки – 52×32×10 мм (рис. 3, 5).

Серединний різець на середній частині поздовжньої пластини – 29×18×9 мм (рис. 3, 7).

Кінцевий скребок на поздовжньо-первинному відщепі – 41×34×9 мм (рис. 3, 1). Лезо похиле і спрямоване за допомогою дрібнофасеткової ретуші, нанесеної зі спинки сколу.

Двобічно ретушована нижня частина поздовжньої пластини (ретуш лівої крайки мікрозубчаста, суцільна, зі спинки, правої – дрібнофасеткова, лускоподібна, часткова, з черевця) – 47×20×5 мм (рис. 3, 4).

Двобічно ретушована середня частина поздовжньої пластини з фасетками від поперечного сколювання (ретуш дрібно-, середньо- і крупнофасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 43×27×9 мм (рис. 3, 6).

Двобічно ретушований поздовжній відщеп із взаємонаправленими фасетками від сколювання (ретуш суцільна, зі спинки, на лівій крайці дрібно- та середньофасеткова лускоподібна, на правій – крупнофасеткова лускоподібна у поєднанні з мікрозубчастою) – 38×21×7 мм (рис. 3, 3).

Схарактеризований матеріал дозволяє говорити, що це було одне з класичних поселень КЛП, з характерним височинним місцем розташування. Особливою ознакою керамічного посуду є перевага лійчастих горщиків з потовщеними вінцями, що свідчить про дотримання поселенцями традицій виробництва класичного періоду. Іншою ознакою є те, що посуд у 90 % випадків орнаментований. Аналогії таким показникам маємо із поселення Лежниця, що теж розташоване у західнобузькому регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

Археологічні пам'ятки...

1981 Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку. – Київ. – 321 с.

Пастернак Я.

1937 Нові археологічні набутки Музею Наукового товариства ім. Шевченка у Львові за час від 1933 до 1936 // ЗНТШ. Праці історично-філософської секції. – Т. CLIV. – Львів. – С. 240–268.

1961 Археологія України. – Торонто. – 788 с.

Пелецишин М.

1997 Археологічні дослідження Львівського університету в 80-х – першій половині 90-х рр. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 32. – Львів. – С. 8–22.

Петегірич В.М.

1996 Доля археологічної колекції музею НТШ // Бібліотека Наукового товариства Шевченка: книги і люди. Матеріали круглого столу. – Львів. – С. 59–67.

Andriy HAWINS'KYI

SETTLEMENT OF FUNNELBEAKER CULTURE POTELYCH IN L'VIV REGION

Previously unknown materials of Funnelbeaker culture from settlement Potelych in L'viv region are published. This complex demonstrates classic features of ceramic production and topographic situation on upland.